Číslo 25. 1. září. 1859. Běh 2.

Vychází 1., 10., 20. každého měsíce o 10. hodině. Expedicí se nachází u Roberta Veita v Nových alejích č. 116.

DALIBOR.

Předplácí se: čtvrtl. 1 zl., půll. 2 zl., celor. 4 zl. rak. č. S poštou: čtvrtl. 1 zl. 15 k., půll. 2 zl. 30 k., cel. 4 zl. 60 k. r. č.

Hudební časopis s měsíční notovou přílohou.

Odpovědný redaktor: **Emanuel Meliš.**

Nakladatel: **Robert Veit.**

Mezihra při chorálu.

Podává *Kulhánek.*

Kostelní zpěvy čili chorály nabývají svého ouplného účinku teprv tehdáž, když celé shromáždění jednohlasně zpívá, a to lze jenom tím docíliti, když varhaník nápěv chorálu jednoduše, avšak pravidelně provází, a slušnými mezihrami k srozumitelnosti zpěvu dopomáhá.

Účel mezihry jest spojení jednotlivých slok a jejich řádků. Každá sloka pro sebe činí celek, a jest tedy hlavní úlohou varhaníka, aby jednotlivé její řádky vhodnými mezihrami spojoval, ne však roztrhoval.

Musí-li se tedy již nápěv chorálu, co jednoduchého zpěvu nábožného shromáždění jednoduše přednášeti a všech kudrlinek prost býti; musí se tím větší pečlivosť vynaložiti na mezihry, aby se jimi cizího něco zcela, důstojnosti chorálu na ujmu aneb docela na zkázu jsoucího do písně nevloudilo, čímž by i pějící shromáždění snadno zpleteno býti mohlo.

Jaké mezihry musíme ale často poslouchati? Nesmyslné přejíždění celé klavesnice, nemotorné modulace (přechody) s nepravými závěrkami.

Takovéto mezihry pokazí netoliko ráz a význam chorálu, ale svádějí i zpěváky z náležitého tonu, varhaník ve svém zápalu teprv pozdě zpomene, že sloka ještě není ukončena, a tu horempádem bez všeho rozmyslu v nápěv padne. Z toho první nevyhnutelná vysvítá vlastnosť mezihry, aby uváděla zpěváky chodem jednoduchým na ton následující sloky a k docílení celitosti jednotlivé řádky, sloky krátce jen spojovala. Musí však tím i každý poznati, kdy nová započíná řádka, aby shromáždění buď příliš brzy anebo příliš pozdě zpívati nepočalo; a protož má každá mezihra v rhytmickém spojení s mezihrou nejprve vyvedenou býti, tedy ani delší ani kratší nežli ona, nesmí se nikdy nějakou kadencí ukončiti, jak se to obyčejně stává, nýbrž v mezihře musí se také každému chodu vyhnouti, který s nápěvem následující řádky buď stejný jest, nebo jemu příliš se napodobňuje. Jiné pravidlo pro mezihru jest tedy i to, aby varhaník v písni dříve nepřestal, pokud lid zpěv neukončil. Proč musí poslední notu chorálu tak dlouho vydržeti, pokud ji pějící sbor drží, načež teprv následuje krátká mezihra, jejížto poslední ton bezprostředně na počáteční ton následující řádky uváděti musí, a který se i pro lepší důraznosť několik okamžení déle vydržuje. K lepšímu pronášení nově počínajícího nápěvu chorálu jesť obyčejně radno, mezihru pedálem neprovázeti. Mezihra dvou-, troj- i čtverohlasná může sestávati buď z několika spojených not, nebo ze střídajících se tercových neb sextových chodů anebo i z nápodobnění, k čemuž nám celé množství vzorních příkladů Rinckovy proměňované chorály podávají *).

Z takovýchto meziher lze nám ale velmi brzy poznati, a tedy se i naučiti, jaké by mezihry býti neměly. Mezihry nesmí nikdy jednohlasné býti, poněvadž tím způsobem velmi jednotvárnými se stávají a na posluchačstvo nemile působí. Jednohlasné mezihry, které ale z oběhů a dlouhých přechodů sestávati nesmějí, dají se jenom při novějších kostelních písních užívati, neshodují se ale s důstojností starých chorálů. Nesmějí ale také pravidelně čtverohlasné býti, jelikož chorály samy obyčejně čtverohlasné jsou, a mezihry by se pak nesnadno od nich rozeznati daly. Ony nemají býti nesouzvuky přeplněny, a to tím méně, když se chorál sám v odměřených a jednoduchých chodech pohybuje. Takového druhu, nehledajíce přehnaných přechodů do vzdálených tonových způsobů jsou nejvíce všecky staré české chorály, a jest tedy povinností varhaníka, — nechce-li ráz chorálů zničiti a sbor pravého tonu svésti — všech hledaných, a byť i sebe umělejších přechodů se varovati, pakli písni přiměřeny nejsou. Z účelu však vznešenosti chorálu viděti jest, že i mezihra varhanám přiměřena a vznešena býti má; a rychlé nebo běžné mezihry, jaké tak často slyšeti musíme, jsou tedy velmi zbytečné a důstojnost chorálu snižující. Pakli jesť píseň povahy pohyblivější a ruchu čerstvého, může míti ovšem

*) Rinck byl dvorní varhaník v Darmstadtu, † 1846. Po Bachovi, do jehož šlépějí vstoupil, započal Rinck nejprve novou dráhu ke zdokonalování varhanického umění, na kterém se nyní pohybujeme.

i mezihra chody z not šestnáctkových; nesmí však ani v té případnosti z obíhání snad celé klavesnice záležeti, kteréžto obíhání se nic méně obyčejně nemotorně končí. Tahovéto chody se pro varhany nehodí; tyto dovolují obyčejnému varhaníku toliko hru spojenou a jenom virtuosovi sluší jich svobodněji použiti. Varhaník, jenž si nemůže povážiti, jaký dojem tak špatně hraný chorál na ucho posluchače působí, nechť si jen po každé řádce chorálu, který na nejvejš z not čtvrtečních záležeti bude, napíše takový oběh, a ten bude jistě delší, nežli celá řádka písně. Klasický chorál, takovými mezihrami vyšnořený, podobá se ohromné věži, ověšené po rozích a špicích strakatými mašlemi. — Může tedy býti základním pravidlem: Pohybuje-li se chorál v notách celých a náhodně půlových, může býti mezihra z not půlových a náhodně i z čtvrtečních složena; záleží-li ale chorál z not půlových a čtvrtečních, pak si buďtež mezihry s notami čtvrtečních a náhodně i s osmičkovými, a pohybuje-li se chorál v notách čtvrtečních a náhodně v osmičkových, mohou mezihry z osmičkových a náhodně ze šestnáctkových sestávati. — To se ale nemá tak vyrozuměti, jakoby toto pravidlo vždy přísně se zachovati mělo; nýbrž mezihra, která i dva takty obsahovati může, sestává někdy ze samých čtvrtečních, ba ze samých osmičkových not, když to výraz jedné nebo druhé sloky požaduje, o čemž později obšírnější řeč bude. — To jest prozatím několik pokynutí, jichž by varhaníkům při hraní kostelních písní šetřiti slušelo.

Část theoretická při vyučování na piano.

Podává *Fr. Blažek.*

(Pokračování.)

Ne jinak totéž shledáme v a-moll a ve všech ostatních škálách, v čemž přednosť tonického, dominantního a subdominantního trojzvuku se hlavně zakládá. Hlavní úloha nyní bude, by se žák s těmito důležitými trojzvuky náležitě seznámil; stane se to, vyhledáme-li těchto tré trojzvuků ve všech ostatních toninách. Cvičení to napomáhá znamenitě ku dokonalému seznámení se s rozličnými toninami. Pokročil-li učeň ku spojování trojzvuků, přistanul k první úloze, kterouž se přede vším písemně i praktičně obírati musí.

Libozněj ící trojzvuky.

Sestává-li trojzvuk ze samých liboznějících intervallů, jest i také akkord ten liboznějící.

Podle této zásady náleží velký a malý trojzvuk k liboznějícím akkordům, *) jelikož části jak velkého tak i malého trojzvuku ne jenom s tonem základním, nýbrž také mezi sebou v libozvučném poměru se nacházejí. Že liboznějící intervally v akkordu mohou neobmezeně pokračovati a se znásobovati, bylo již v náuce o intervallech podotknuto.

Také samo sebou se rozumí, že ukončení věty neb celé skladby jedině se může stát velkým nebo-li malým trojzvukem, an tyto trojzvuky náš cit úplně uspokojují, zvláště nachází-li se také jako v basse tonika v sopranu.

Neliboznějící trojzvuky.

Má-li akkord jeden neb i více nelíboznějících intervallů, jest neliboznějícím.

Jelikož jest kvinta jak při zmenšeném tak i při zvětšeném trojzvuku nelibozvuká, náleží oba tyto trojzvuky k neliboznějícím harmoniím.

Nelibozvučnosť při nelibozvukých akkordech jesť rozdílná; větší stupeň nelibozvučnosti nacházíme v trojzvuku zvětšeném — jehožto kvinta jakožto zvětšený intervall prudkostí a dráždivostí svou nás silně nutká k dalšímu postupu nahoru. V ostrosti této dissonanci to záleží, že se jí větším dílem v tomto akkordu s přípravou užívá.

Mírnější nelibozvučnosť než tento projevuje trojzvuk zmenšený, jehožto malá kvinta k nejméně neliboznějícím intervallům náleží, a bez vší prudkosti, přílišné vášnivosti k sestupování dolů se sklání. Tento sklon malé kvinty se zvláště v prvním převratu zmenšeného trojzvuku neb při některém spojení akkordů v té míře zmírní, že může místo dolů také nahoru stupmo i skočmo pokračovati. — Téměř od těchže okolností, tak jako pokračování, závisí i nezdvojování a zdvojování malé kvinty při zmenšeném trojzvuku **). Úloha: Aby

*) Vícero nežli dvou liboznějících akkordů, aby byly spolu také základními akkordy, v hudbě nestává. Sextový a kvartsextový akkord, jenž jsou též libozvuké akkordy, pochodí z převratu velkého neb malého trojzvuku.

**) Nezřídka se děje, že zmenšený trojzvuk pochodí zvýšením čtvrtého stupně, n. př. z C místo velkého trojzvuku f a c stává se povýšením f ve fis zmenšený trojzvuk fis a c; nebo z a-moll místo malého trojzvuku na čtvrtém stupni d f a zastupuje někdy zmenšený dis fis a. Tak též i zvětšený trojzvuk objevuje se někdy ve způsobu co nedoškální a téměř průchodní akkord na šestém sníženém stupni v durškále; n. př. v C místo malého trojzvuku a c e přichází zvětšený as c e. — Objevuje-li se nám zmenšený neb zvětšený trojzvuk v takovémto způsobu a případu, pak nabývá malá kvinta ve zmenšeném a zvětšená kvinta ve zvětšeném trojzvuku úplné volnosti a může v takovémto případu jakkoliv pokračovati a se znásobovati.

žák dosáhnul úplného uvědomění o libozvukosti a nelibozvukosti — hraje vedle velkého a malého trojzvuku také zmenšený a zvětšený trojzvuk.

Trojzvuk pro čtyry a více hlasů.

Jelikož jest trojzvuk podle svého původu jenom tříhlasní, stává se, užívá-li se ho pro čtyry neb více hlasů, že se některá z jeho částí zdvoj-, troj- neb čtveronásobní. Zdali se má základní ton, kvinta neb terce v trojzvuku znásobit, závisí to buďto od harmonického neb melodického pokračování a vedení hlasu.

Nestává-li žádné příčiny, by se dvojila terce neb kvinta, pak sluší při zdvojování dávati přednosť vždy tonu základnímu, anť jest to nejdůležitější ton v akkordu.

Příroda sama nás poučuje o souznějících tonech, které části akkordu sluší dávati přednosť u znásobování. Mysleme sobě takovéto souznění tonův n. př. od velkého C, jenž jest C c g $\bar{c}$ $\bar{e}$ $\bar{g}$, tuť vidíme oktávu C–c, c–$\bar{c}$ dvakrát, kvintu g–$\bar{g}$ jednou, velká terce e že se neopětuje *).

Zdvojení tonu se stává na dvojí způsob, buďto v oktávě neb unisonu (jednozvuku). Zdvojení intervallů v unisonu se objevuje více v těsné, zřídka ale v rozšířené poloze akkordu. Ohledně tohoto rozdílného zdvojování obdrží trojzvuk ve čtyrhlasní skladbě následující postavu:

1. zdvojení intervallů v oktavě: C e g $\bar{c}$, C e g $\bar{e}$, C g e $\bar{g}$;
2. — — v unisonu: C C e g, C e e g, C e g g.

Z melodických neb harmonických příčin se nám trojzvuk začasté objevuje neúplný, t. j., že v něm bývá vynechána kvinta a místo ní základní ton znásobený; n. př. C $\bar{c}$ $\bar{\bar{e}}$ c, terce však se nesmí vynechat, jesť to intervall, z něhož jedině se dá souditi, zdali jesť trojzvuk velký neb malý.

(Pokračování.)

Jan Bapt. Píšek.

Nástin životopisný.

(Dokončení.)

Co kovaný Čech musel se přílišně namáhati, aby se německy naučil, zvítěziv ale co Demosthenes nad nesnází, zahanbuje teď ve výslovnosti, jmenovitě ve zlatém recitativu, mnohého kovaného Němce. Zpěv jeho vyznamenává se hlavně lehkou a jistou výškou, čímž mu možná, celé věty a písně v obtížné poloze tou zvláštní k srdci se deroucí něžností přednášeti; a pak básnické provedení každé hudební úlohy. Tuto nosí tak dlouho u sebe, až se jí zmocní a náležitě ji zažije. On nezpívá jiného nic, než co mu přiměřeno, a toto přiměřené dříve ne, pokud to nedozrálo. Za to ale podává vždy něco celého.

Ohledem na dramatickou hru tvrdívá, že může zpěv na jevišti zpěváka samojedině zabaviti, čímž se stalo, že plastiku dosti neušlechtil. Přece však je patrno, že v posledním čase i na hru pilný zřetel obrací. Mnozí u něho chtějí haněti, že jistota vyšších tonů v jakémsi svírání hrdla základ má. Buď si tak; každý zpěvec má své zvláštnosti, ježto mu k prospěchu slouží, a to je zvláštnosť Píškova, jížto sobě všecky duše podmaňuje. V písni a baladě je snad jediný Staudigl, který mu po boku stojí. Píšek platí za znamenitého pianistu, třebas by i ty umělůstky hyperromantické školy nedovedl. Ale v laškujícím nervu jeho názvuku (Anschlag) a v přednášení, v pikantním provedení Mendelssohnových „bezeslovných písní“ a Chopinových „Mazurků,“ a v provázení (při tom čte často z partitury) hledá sobě rovného. Což divu, stane-li se takový společenský duch miláčkem všech salonů, byť je i sebe více zanedbával.

Ty tři leta, co je Píšek ve Frankfurtu, zpíval pohostinsky v Berlíně a Kolíně, přispíval při hudební slavnosti v Achách, dával koncerty v Düsseldorfu, a všude dobyl slávu, jaká vlohám jeho přisluší. Karakter jeho vyznačují následující tahy: Hned v prvním roce podával mu Meyerbeer 20.000 fr. gáže u velké opery v Paříži. Láska k umění nedovolila mu, vlasť svou opustiti: s velikou úctou mluví také o svých prvních učitelích, o starém Schubertovi, o jeho pomocníku Líbalovi v otčině, o Hoffmannovi, pověstném hudebníku v Praze, maje za to, že se doma, máme-li jen vůli a schopnosť, také tolik naučiti můžeme, jako od Bordogni-ho v Paříži a od Lamperti-ho v Miláně.

Roku 1842 byl Píšek u dvorního divadla v Stuttgartu doživotně engažován. Jeho repertoir obsahuje téměř 50 partií. Nevděkem by slulo, kdybychom nepřipomenuli, že Píšek také na své národní České písně nezapomíná. Výtečnosť zpěvu jeho rozšířila pověsť překrásné Škroupovy písně: „Kde domov můj“ i ve Frankfurtě, kde ji dvakrát po sobě v koncertech Lisztových přednášeti musel. Roku 1851. konal uměleckou cestu do Londýna, kdež českými národními písněmi, n. př.: „Koulelo se, koulelo,“ „Páslo děvčátko“ a t. d. velkého podivení zbudil. V koncertě, jejž králova anglická dne 21. května 1851. uspořádala, zpíval českou píseň: „Těšme se blahou nadějí“ a roznítil celý dvůr svým mistrným, cituplným přednesem.

*) Považíme-li, že jest malá terce u porovnání s velkou tercí jemnější a ohebnější povahy, pak nám nebude tajno, proč se malá terce lépe hodí ku zdvojení nežli terce velká.

Píšek má neobyčejné prostředky, znamenitě blahoznějící, vláčný a objemný hlas, snadnou a jistou výšku, výbornou školu, neobyčejnou obratnosť a uměleckou jistotu, vkusuplný překypujícími city nešený přednes, jímžto srdečná jemnoduchosť co skvělý podložek prokmituje. Píšek je vynikající zjev, jenž nachází obdivovatelů právě v tom čase, kdež jednoduchý ryzý a pravým citem vedený přednes často ustoupiti musí uměle forcirovaným obratnostem hrdla a přepínaným bravourám. Mužná, krásná postava zvyšuje přednosti jeho na jevišti.

Z Lublaně.

Stav filharmonické jednoty a působení A. Nedvěda při tomto spolku. — Žákyně Nedvědovy. — Paní Schöpplová, slečny Lory a Žofie Glaučníková. — Provozované skladby.

(Dokončení.)

Vážnějšího však nepřítele bylo Nedvědovi hned na počátku jeho příchodu (v podzim r. 1856.) odstraniti. Za několik neděl měl už dávati koncert, a hlavního sloupu každého hudebního spolku — mužského sboru — tu nebylo! Měl z ničeho něco vyváděti, měl tvořiti! S bujarým ohněm a odhodlaností ráznou shromáždil okolo sebe houfec ctitelů hudběny, z nichž větší díl ani noty neznal, a s železnou vytrvalostí a s největším namáháním vycvičil si nový tento spolek tak dalece, že se mohl s ním před obecenstvo odvážiti. Výsledek byl, jak jsem svrchu pravil, nad očekávání skvělý, a budoucnosť mužského sboru pojištěna. S každým koncertem přibývalo mu víc a více ctitelů, a s ním i filh. spolku a hudbě vůbec. Pravý triumf slavil však p. Nedvěd dne 4. dubna 1857. koncertem v jeho prospěch dávaným, a zde se vidím nucena, abych na úsudek v „Laibacher Zeitung-u“ od 7. dubna 1857 odkázal. Tehdáž to i bylo, kde mu z vděčnosti a uznalosti mužský sbor stříbrnou taktovku s pěknou něm. básní (uveř. v oné recensi) slavně odevzdal. Nastávajícího letního času počaly zpěvácké výlety do Mezivodí, Fužín u Lubláně, Bokalec, rok později do Kameníka, a letos měl sbor na blízké Zelené Hoře zpěváckou slavnosť, kterouž z vlasteneckého popudu za stupné ve prospěch krajinsko-přímořských dobrovolníků a raněných italské armády zařídil. K slavnostným výstupům sboru připočísti třeba i Vodníkovu slavnosť dne 2. února 1858. a letošní přeskvělý zpěvácký ples.

Druhý rok svého působení v Lubláni zasadil se Nedvěd o sestavení druhého sboru, — sboru ženského, — a jakož je milovnosť umění Lublaňské krásné pleti známa, nemohl se Nedvěd šťastného výsledku minouti. Vedle zajímavosti nabyla se tímto sborem i co do vnitřku prospěšná vzájemnosť ve spojení s mužským sborem, a výsledky vidíme každodenně. Milostný ten sbor čítá nyní 27 oudů, skoro vesměs žákyň Nedvědových, a chová v sobě mnohé i znamenité talenty, jakýmž se u př. sleč. Petruzziova, žákyně Nedvěda, v koncertu d. 1. dubna b. r. v pážecí písni z opery: „Hugenotti“ osvědčila, a jížto směle můžeme skvělou kudoucnosť při nynějším pokračování prorokovati. Ne méně znamenitý, ba překvapující úkaz spatřili jsme v devítileté Johanně Fröhlichové, žačce též Nedv., která nás v koncertu d. 18. února b. r. svou roztomilou hrou na housle v tercettu do f od Haydna podivením naplnila. Její smělosť, jistosť a ráznosť v tahu smyčce, čistosť tonu a vůbec rozumění úloze dávají vedle znamenitého nadání jejího i svědectví o pečlivém návodu učitelovu.

Nesmím opominouti, abych se i o starších oudech filh. spolku pochvalně zmínil, dílem pro jejich výtečné a hojné účinkování v koncertech, dílem pro jejich šlechetné snahy o zvelebení spolku.

Mezi oněmi vynikají hlavně tři dámy: paní Schöpplová, choť c. k. zemsk. rady a ředitele spolku Dra. Schöppla, znamenitá to pianistka, a také i slečna Lori Glaučníkova, bývalá chovanka ústavu páně Prokšova v Praze, jakož i její sestra Žofie, která se letos zvláště v přednesu velké arie ze „Stvoření světa“ (d. 19. dubna) vyznamenala. — Dalších zásluh o zvelebení spolku si vydobyl mimo jeho ředitele pp. Jettmara a Schöppla i knihvedoucí zdejší cukrárny pan Strasser, a nad to vše požívá spolek zvláštní přízně, ochrany i podpory Jeho excellence pana místodržitele, hraběte Chorinského a Její exc. vznešené choti i rodiny Jeho.

V takových okolnostech stojí tedy spolek nyní na prahu svého rozkvětu. A toho zajisté dojde, bude-li se i ze strany ředitelství hudby v tom samém směru dále pokračovati, jako se to posud děje. Lehké ovoce italské půdy, kterým se střízlivější obecenstvo zdejší neustále obsluhovalo, muselo ustoupiti klasickým plodům severnější musy, a v každém programu se potkáváme se jmeny výtečníků. Jmenovitě se dávají převládně sbory (míšené i nemíšené) od Schuberta, Hillera, Schumanna, Mendelssohna, našeho Horáka (velký sbor), žalm „Neskončený“ od Spohra, „Halleluja“ od Händla, oratorium „7 slov,“ a jednotlivé sbory z oratoria „Paulus;“ dále sbor plavců z opery „Fliegende Holländer,“ pochod z „Tannhäusera“ s výtečným provedením a s takovým i koncertní ouvertura od našeho Veita, ouvertura k „Čarovné flétně“ od Mozarta, symfonie od Haydna, od Mozarta, a Beethovena, mše od našeho Vitáska a t. d.

Skladby takové požadují, aby byly i sylami schopnými provedeny. A věru — co do orkestrové hudby —

bych si byl u př. v letošních provedeních Mozartovy symfonie do es a Haydnovy vojenské symfonie přál, aby jim byl některý přísný kritik z většího města přítomen býval. To nebyli oni hudcové, od nichž jsme jen upachtěné polky a utrmácené pochody slýchati uvykli, to byli hudebníci toho jmena důstojní. Jakoby nový duch byl mezi nimi oživil, když se v čelo jich Nedvěd postavil, provedl nejen každý jednotlivec úlohu svou precisně a s jistotou, ale i po celém orkestru, v němž zvláště smyčcové nástroje vynikaly, se rozhostila libá skladnosť s energií v taktu a rhytmu při jasném až do nejemna odličování. Bylo to bohaté ovoce kvartetních zkoušek, jakých dříve nebývalo, a k nimž se ovšem času a práce nešetří.

Ale i sborové měli častěji, zvláště v letošním oratoriu „7 slov“ a v pochodu z „Tannhäusera“ příležitosť, aby statečnosť a hodnotu svou na novo dokázali. Určitosť a čistosť svěžího přednesu s jasným vyslovováním, vhodné akcentování a vkusné rozdělování světla a stínu jsou vlastností, které si v té míře osvojili, že by i před nejpřísnější kritikou obstáli.

K závěrku Vám ještě sděluji, že převzal Nedvěd po úmrtí Maška vyučování v hudební škole a jsme oprávněni doufati, že i na venkově hudba co umění v život konečně vstoupí.

Vylíčil jsem Vám nynější stav hudby zdejší, i jest právem doufati, že při takových krásných začátcích v brzku se zmůže a zvšeobecní, i osměluji se při této příležitosti snažnou prosbu k našim krajanům virtuosům vznesti, aby si neobtěžovali, na svých uměleckých cestách také do Lubláně zavítati, — najdouť tam zajisté vděčné obecenstvo.

*J. V. L.**)

Jan Zach.

Novella ze života českého hudebníka.

(Pokračování.)

Tu na ulici dole přímo pod oknem jeho zavzněla truchlivá hudba. Táhlý zvuk posauny se nesl vzhůru k nemocnému a zastavil divý proud krve jeho. S vyvalenýma očima, s otevřenými ústy se nahnul, smutné tony téměř do sebe ssáje. Byly provázeny žalozpěvem. Dlouhá řada zpěváků a hudebníků kráčela dole před umrlčím vozem, po jehož obou stranách pochodně plály. Pohřební to byl průvod důstojné jakés osoby v Mohuči. Pohledem tím, či snad zaslechnutím smutných zvuků byl ubohý Zach mžikem překonán. Oběma rukama tváře si přikryv dal sebou vládnouti jako dítě. Od té chvíle nezuřil více. Tiše se choval, leč že celé hodiny proplakával.

*) Prosíme Vašnosť o zevrubnější životopis K. Maška.

Umírněním tímto opět se tělo zotavovati počalo, avšak když povstal, a napotom i vycházeti možná mu bylo, jevilo se šílenství jeho podivnými způsoby, jež na se vzal.

Stav jeho byl politování hodný a to tím více, že nebohý umělec v nemoci své docela osamotněl; neboť se mu každý vyhýbal a žádný z bývalých známých v Mohuči jej nenavštěvoval. On sám však se chránil někomu se přiblížiti. Choval v sobě pevné přesvědčení, že blízkosť jeho jesť záhubná každému, kdož s ním co dělati má, a všickni jeho přátelé a známí zoumírají. Tato myšlénka se v něm upevnila, nikdy více ho neopustíc. Pročež přenáramný smutek se stále rozložil v mysli jeho a cit jeho byl tak útlý a probuzený, že v jasnějších okamženích, kde ruch zvláštních nadání jeho ku skládání jej poháněl, posadiv se k stolku psal nejdůmyslnější, nejhlubočeji pociťované své skladby. Ale dopídiv se i nejmenší známky, že nějaký pohřeb se kde konati bude, vzchopil se a kráčel za rakví až k hrobu.

Nebylo divu, že pro tuto svou zvláštnosť brzo neméně pověstným se stal v Mohuči, jako dříve pro své umění a pak pro svou nešťastnou lásku. Vnějšek jeho byl příliš nápadný, aby si ho lidé byli všímati nemusili. Oděvem se lišil ode všech jiných. Počal se nositi až k podivení nestrojně. Černý frak, žlutá vesta, červené spodky, černé punčochy až pod kolena, střevíce se stříbrnými přeskami ukazovaly zřejmě na podivína. Dlouhé vlasy, jež tehdejší moda na zad u vrkoč stáčela, nechal svobodně po šijích vláti, jen nahoře černou stužkou je spojiv.

Lékař knížecí domnívaje se, že to stálé provázení pohřbů k utužení zvláštnosti a ku zvýšení nemoci jeho přispívá, radil mu, by toho zanechal.

„Toť nemožné,“ — odvece Zach. — „Což nevíte, že každým tím pohřbem se jeden z mých bývalých známých k hrobu ubírá? Kdyby mne nebyl znal, posud by žil. Jesť to můj osud, pane. Vy to neznáte, ale já, já to cítím hluboko v srdci. Ohlašují se mi tam všickni a na prsa mi tlukou napomínajíce mne, bych aspoň poslední cestou je provodil, na kterouž je uvedlo nešťastné se mnou se seznámení!“

Lékař uznav, že sotva už možná bude tento stupeň šílenství překonati, nechal jej při tom. A to bylo zajisté nejlepší co činiti mohl, neboť marné by bylo bývalo, zastaviti výstřední proud obrazivosti muže, jenž na mysli patrně a nevyléčitelně nemocen byl. Jednoho dne shlídnul s povzdálí pohřební průvod poněkud slavnější a spěl dohoniti jej a k želujícím se přidati.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Z Prahy.

Novoměstské divadlo. V těchto dnech dočkali jsme se velmi zajímavého představení. Dávala se dne 24. srpna opera Hugenotti od G. Meyerbeera, v nížto tři hosté vystoupili. Paní Marlowová co Markéta, paní Norsedová co Valentina a pan Sontheim co Raoul. Opera tato je zajisté velký a významný umělecký zjev. Líčení jednotlivých karakterův je výborné; zvláště vyniká šlechetný, rytířský Raoul a vážný pro svatost své víry nadšený Marcel (Hugenotti), pak zasmušilý, fanatický St. Bres (katolík); mimo tyto slušno jmenovati vroucně milující Valentinu a královnu Markétu. Velkolepému tomuto dílu vadí však Meyerbeerovo spekulování na nečistou smyslnosť. Jaký to rozdíl v ohledu tomto mezi Mozartem a Meyerbeerem! Mozart zušlechtil kluzké libretto spanilostí svého umění; Meyerbeer vynakládá svůj velký talent a své hudební umělecké prostředky, by při velkém a vážném předmětu smyslnosť obecenstva vilnými výjevy dráždil. Provedení bylo až na vadné řízení kapelníka velmi zdařilé. Paní Marlowová a p. Sontheim vyznačili se cituplným uměleckým přednesem a uhlazenou hrou rozvinuvše všechny vděky svých krásných orgánův a byli hlučně voláni. Pani Norsedová z Brna nedostála své úloze majíc jen pro malá jeviště dostačující hlas, nevelkou routinu a orgán málo sympathetický. Dne 27. srpna dávala se ve prospěch p. Sontheima čtyraktová opera „Troubadour“ od Jos. Verdiho místo ohlášené opery „Hugenotti,“ kteráž se pro náhlý odjezd paní Marlovové dávati nemohla. V úterý dne 30. srp. ukončil pan Sontheim své pohostinské hry výjevy z oper: Othello, Židovka a Fra Diavola a došel skvělého výsledku.

Letní divadlo ve Pštrosce. Ve čtvrtek d. 25. srp. dávala se ve prospěch paní Hynkové: Veselohra „Všichni se haštěří.“ Český dobrovolník a nová původní veselohra „Prodaná láska“ od J. Nerudy. Poslední kousek je zdařilý, obsahujíc pěkných drastických situací a živý dialog. Slečna Kolínská hrála v tomto kuse Marii, dceru hospodářského ředitele a osvědčila svou nepřirozenou mimikou, kroucením očí a plačtivým přízvukem, že ani málo značným úlohám dostáti nedovede. Velmi pěkně si počínal pan Šimanovský a zvláště pan Kaška, (Ivan Včelák), jehož drastická hra každého k smíchu donutila. V kuse „Český dobrovolník“ podal p. Kolár ml. živý obraz českého vojína a došel se sleč. Müllerovou (francouzská selka), kteráž roztomilou hrou a krásným přednesem písně „Ach není tu není“ čestné obecenstvo bavila, zaslouženého uznání. Velmi zdařile provedena byla veselohra „Všichni se haštеří.“ Dne 28. srpna provozovala se tříaktová veselohra „Dámy a husaři“ od Fredra, při nížto napověda největších zásluh si dobyl, podporujíc hlasitě slabou paměť pánův hercův, div že o plíce nepřišel. Souhra byla matná a drsná.

— Při sňatku pana doktora Jana Palackého se slečnou Haemplovou dne 27. srp. přednášeli pánové Lukes, Mayr, Eminger a Vybíhal svatební čtverozpěv a věhlasná virtuoska sleč. Mösnerova hrála tomuto obřadu přiměřený kus na harfu, jenž každého hluboce dojmul.

— V sobotu dne 20. srpna odbývala se v Karlíně v sále hostince u Lipska třetí celoroční zkouška se žáky z ústavu pana B. Kirchnera. Mimo jiné menší pieçy provozovaly se skladby od Jungmanna, Webra, Wagnera, Chopina, Vossa a dlouhá sonata od Beethovena (op. 69) s průvodem violoncella. Žáci hráli namnoze úlohy své korektně a čistě. Slušno hlavně zmíniti se o sleč. Štípkové, Vojtěchovské a Kaublové, jejichžto přednesy byly všestranně elegantní a hra vytříbená i výrazná. Ze žáků taktéž vyznamenali se J. Fröschel a S. Herrenheiser, a pánové V. Svid a K. Hrubeš. Pan ředitel vynasnažuje se všemožně, by své úloze úplně dostál a také obecenstvo béře značného účastenství v tomto spolku. *J.*

— Nedostatek hudebníků pro nástroje foukací při c. k. plukovních kapelách přiměl jednotu k zdokonalení v hudbě vojenské cvičení na křidlovku (Flügelhorn), na milozvučce (Euphonion) a na polnici (Trompete) bezplatně udělovati. — K tomuto bezplatnému vyučování připustí se každoročně onino, kteří již v jednom z těchto hudebních nástrojů nějakou známosť mají; a sice: Za první přijímati se budou za cvičence pro c. k. plukovní kapely mladíci 16tiletí, jenžto ale 19tý rok ještě nepřekročili, a po přijmutí k týkajícímu se c. k. pluku zde pozůstanou na čas svého cvičení ve stravování vojenském. Za druhé přijmou se cvičenci, kteří 16tý rok věku svého nedosáhli; ti však musí se sami stravovati, po ukončeném cvičení ale, jakéžto vedle schopností rok nebo dva potrvá, budou vřaděni mezi c. k. vojenské kapely, kdež ihned obdrží zvláštní přídavek na svůj žold a mají také brzké postoupení k nadání. Tentoť jest prospěch, jaký vychovanci prvního druhu také k očekávání mají. — Z ohledu vychovanců druhého druhu musí se rodičové nebo poručníci zavázati, že cvičence po skončeném vycvičení do c. k. vojenských kapel vtěliti dají. — K vojsku námořskému přijímají se žáci 13- až 15tetí k vyučování v hudbě. Rodiče a poručníci, již by cvičence obmýšleli do Prahy k bezplatnému cvičení odeslati, nechť úmysl svůj dotčenému ředitelsvu až do dne 25. září běž. r. oustně nebo písemně oznámí, křticí list cvičence a písemné své přivolení přiloží, a franko to zašlou. Žáci musí se do dne 2ho října t. r. k cvičení dostaviti.

(F. B.) Z Bydžova. (Zpěvácký spolek a hudba kostelní.) Zdejší zpěvácký spolek uspořádal dne 7. srpna hudební produkcí. Provedení jednotlivých čísel bylo na síly zpěváků dobré, avšak místnosť a slabé obsazení nástrojů při číslech orkestrálních celku vadilo. Mnohý nečistý hlas sluch sice urážel. Z celku však lze přece na patrný pokrok spolku tohoto souditi, který si bohdá větší platnosti dobude, pak-li se přísnější a methodičtější vyučování předevezme. Byl jsem očitým svědkem vyučování. Ředitel spolku tohoto musí mysliť, že zachází se zpěváky necvičenými, ne však s umělci, kteří přednes, intonací a t. d. znají; proto i musí jiné methody se zmocnit a jednotlivé hlasy pro sebe, a dokonale cvičiti. Nutné by bylo vyučování theorie, neb mnohý neví co je pausa, odrážka, $^{12}/_{8}$ takt a t. d. Snad přijdou k poznání, neb jsem mínění své jednomu z nich upřímně sdělil. Dejž Bůh! Program této zábavy byl následující: Dům

otcovský od Vogla, ouvertura k „Tancredu“ od Rossiniho, Česká krev a české srdce od Jelena, Potpoury z českých národních písní přepracoval Josek, ředitel spolku, Lovčí sbor od Veita, Polka Mazurka od Joska a konečně dva německé sbory Galopp von Zöllner a Wunder von Kreutzer. — Pakli Vás to bude zajímať, sdělím snad podruhé některá dáta o trvání jeho a krátký nástin činnosti. *) Hůře na tom je tamější kostelní hudba, která ještě v tom starém venkovském stavu vězí, kde sobě varhaník nějakou arietou z opery místo praeludia poslouží a mezihry rozličnými passážemi vyplní, které až přes tři manuale sahají. Ne však jen zde, nýbrž v mnoho jiných městech panuje taká nevážnosť na tomto božském nástroji. Tolik zatím o hudbě — podruhé snad více!

(L.) Z Chlumce nad Cidlinou. Narozeniny J. M. císaře Františka byly zde dne 17. srpna slavně odbývány. Dávala se tu pod řízením ředitele kůru p. Jos. Vokrouleckého slavnostní mše od V. A. Mozarta s gradualem do F-dur od téhož, a offertorium D-dur od Diabelliho. Provedení bylo na síly naše dosti zdařilé a přáli bychom si, abychom častěji takové ryzé skladby slyšeli. O kostelní hudbě příště.

(K. A.) Z Hlinska. Po dlouhé přestávce uspořádána byla opět péčí c. k. pana notáře dne 14. srpna hudební zábava, kteráž v nás probudila nově touhu; kéž by podobné zábavy častěji opakovány byly. Volená čísla byla převahou česká, rázné sbory Jelenovy, krásné skladby Voglovy a písně byly výborně přednášeny. — Zdejší hudba kostelní pokračuje stále ve své nastoupené dráze. Každou neděli se provozuje některá mše venkovským silám hudebním odpovídající. Hlavní pak překážkou vývinu hudby této zůstávají varhany.

(L.) Z Klatov. Pan Ludvík Procházka, chvalně známý skladatel českých písní a symfonie „Alfred,“ zamýšlí zde zříditi český zpěvácký spolek, jehož účel bude záležeti v pěstování zpěvů a zvláště českých kvartett a sborův. Co nejdříve uspořádá týž skladatel koncert, v němžto několik nových původních sborův uslyšíme. Co se zdejší hudby kostelní týče, podám co nejdříve o ní zevrubnější zprávu.

(-f-) Z Křivoklátu. Pomník, jenž zemřelému knížeti Karlu Egonu z Fürstenbergů zde od jeho úředníků zřízen bude, jest již dohotoven a bude během příštího měsíce slavně odhalen. Při této příležitosti zřídí se tu velká hudební akademie, v nížto mimo jiné také mladistvá virtuoska na piano, sleč. Božena Svobodova, velmi nadaná žákyně Al. Dreyschocka, účinkovati bude.

(-l-) Z Kopidlna. Na své cestě do Krkonoš přibyl jsem 13. t. m. do Kopidlna a na mnohostranné vyzvání zůstal jsem tam přes smuteční slavnosť, pohřeb to J. Exc. p. hraběte Jindřicha ze Šliků. Potěšilať mne velmi přesnosť a dokonalosť u provedení těžkých komposic, což také ku chvále tamního p. učitele Hilmara, jenž zároveň správu kůru vede, zamlčeti nemohu. Co jsem tam byl, slyšel jsem velmi zajímavý smuteční pochod, který od p. Fr. Hilmara schválně ku pohřbu řečenému složen, a ač doba ku skládání a naučení se mu krátká byla, přec dovedně proveden byl. Na nebevzetí P. Marie dávalo se o 10. hod. vůbec známé dílo mistrovské, korunovační to mše od Righini-ho, o jejímž provedení totéž platí, co o pochodu a o provedení Vitáskova „requiem“ v úterý u přítomnosti J. Exc. nejdůst. p. biskupa Královéhrad. a Vys. šlechty české provozovaného. Čtvrt hodiny po službách božích nebylo po celém hudebním sboru ani památky; rozprchlť se do města a okolních i vzdálenějších vesnic, jelikož sestává z učitelů, řemeslníků a osadníků řečených vesnic! Uvážíme-li okolnosť tuto, jakáž by jinde snad ani vyvinutí kloudné hudby nedovolila, tím více se musíme diviti a opět poukázati ku p. Hilmarovi, kterýž takřka duší všeho jest a neustále se stará, aby sbor ten zásoben byl vždy novými skladbami, jakých poměry a příležitosti požadují. A neuslyší také snad ani Praha do roka tolik nových tanečních a menších kostelních skladeb, jakými p. Hilmar o každé místní slavnosti obecenstvo překvapuje a baví. Kéžby i jiná města hudbymilovné Čechie měla takové muže, kteří by s takovou starostlivostí a obětavostí hleděli zachovati Čechům jmena „národu hudebného.“

(R.) Z Mariánských lázní. Dne 2. t. m. uspořádaly zde pianistka sleč. Vil. Čermákova a sleč. Bergauerova druhý koncert, kterýž skvělého výsledku dosáhl. Sleč. Čermákova hrála G-moll koncert od Mendelssohna a rhaspodii od F. Liszta s obvyklou praecisí a obratností, a zvýšila účinek této zábavy tím, že také poprvé co zpěvačka vystoupila, přednášejíc svým hlubokým altem píseň od Fuchsa.

(?) Z Písku. V příštím podzimku vstoupí zde do života mužský zpěvácký spolek, jenž zajisté velkého účastenství dosáhne nejen ze strany měšťanův a měšťanských synův, alebrž i ze strany studujících. Bylo by žádoucno, aby se zpěvácké spolky v každém městě zřizovaly; neboť jimi dosáhne se nejen krásné zábavy, alebrž také zvelebení kostelní hudby, an tato hlavně na dobrém provedení zpěvu se zakládá. Nuže! uvidíme, která města náš příklad následovati budou.

(S.) Z Přelouče. Narozeniny J. M. císaře byly zde důstojně slaveny. Ráno dne 18. srpna byla slavná mše; večer pak řízením c. k. notáře p. R. Prombergra hudební akademie v novém hostinci „Na lednici“ zvaném, při kteréž houslista p. J. Tomášek, absolvovaný žák Pražského konservatoria účinkoval. Čistý výnos věnován jest k dobrému účelu.

(L.) Ze Třeboně. Dne 18. srpna slavily se zde důstojně narozeniny J. M. císaře Františka Jos., při kteréž příležitosti kostelní hudba pod společným vedením p. F. Petříka a pana K. Krba dobrým provedením se vyznačovala. Pan Petřík jest snažlivý ředitel kůru a má po boku p. Krba, jenž se výtečným varhaníkem nazvati může. I máme za to, že zdejší hudba kostelní pod tímto vedením rozkvěte.

(P. N.) Ze Žamberka. Při slavnosti kněžských druhotin děkana Ig. Zicha provozovala se dne 1. srpna slavnostní mše od V. H. Veita, znamenitého českého skladatele a došla zdařilého provedení. Na varhany hrál výtečný varhaník a skladatel p. Alois Hnilička, jenž mistrnou hrou pozornosť na sebe obrátil.

*) S díkem přijmeme. Red.

Z Berlína. Dne 26. srpna vystoupil v dvorním divadle p. Vovorský, Čech, co „Robert ďábel“ s velkou pochvalou.

Z Drážďan. Zpěvačka Bürde-Neyova je zde opět na 5 let engažována; obdrží každý rok 10.000 tolarů a 6 měsíců na dovolenou.

Z Emže. Po Jaelovi vystoupil zde Ferd. Laub s Guglielmim v koncertu a došel skvělého výsledku.

Z Frankfurtu n. M. Vypsaná cena 200 dukátů za nejlepší plán k vystavení koncertního sálu přiřknuta jest plánu pana A. Skalnického z Laku v Uhrách rozeného, jenž nyní v Berlíně žije; druhá cena 100 dukátů připadla nákresu architekta Burnitze z Frankfurtu. Jak se proslýchá, bude prý se dle druhého plánu stavěti, jelikož plán Burnitzův, co se výloh a poměrů místností týče, značné přednosti má před prvním.

Z Paříže. Nástupce Bogera při velké opeře bude prý pan Labat, jenž vede jmeno Arnand. — Zdejší divadla přinesla téměř všechna na den Napoleonův kusy, prology a příležitostní hry této památky se týkající. Ve velké opeře provozovala se kantata „La retour de l'Armée“ (návrat vojska), hudba od Gaewerta; v divadle français prolog od Bauvaletta; co opera comique „Dcera pluku“ a kantata od Dupráta; v divadle Variétes kantata od Vergeota; v divadle Gymnase „Le retour d'Italie“ (návrat z Italie; v divadle Porte St. Martin „La Voie sacrée“ (posvátný hlas); v divadle Ambigue „La Quinze août ou le rêve du soldat (čtrnáctý srpen neb sen vojínův) od Rennvillesa; v Cirque imperiale vojenská činohra „Crici“ a v divadle Folies dramatiques Thierryův kus „Bretan de Turcos.“

Z Pešt ě. A. z Adelburgu, Pražanům známý houslista zdržuje se zde od nějakého času a provedl v klavírním salonu p. Petra některá svá kvartetta. Dne 18. srpna vystoupil ve zdejším národním divadle p. Fektér, tenorista od Pražského divadla v „Trovatore“ a líbil se velice.

Z Temešváru. Tenorista pan Adolf Ander, Čech a bratr slovútného tenoristy Alojse zavítá k nám k pohostinským hrám.

(P. N.) Z Varšavy. Pod zprávou pana Moniuszki, velmi nadaného skladatele opery „Halky“ činí zde opera chvalné úspěchy. Jak známo, došla dotčená opera zde všestranného uznání; avšak mám za to, že Moniuszka ještě větších zásluh má co skladatel písní. Mezi těmito vyniká hlavně „Mocka kozáka.“ — Máme ť zde dvě divadla, v nichžto herci a zpěváci větším dílem dobří jsou. Zdejší balet, ač ne tak četný a skvělý jako Petrohradský, jest přec pověstný. — V Saratově vydal Mordaweow „Zborník Malorosyjski,“ jenž obsahuje mimo jiné 202 písně národní, sebrané na západní straně gubernie Volyňské od Kostomarova.

Z Vídně. Jak se doslýchá, uveřejní kardinal-arcibiskup p. Rauscher výrok posledních provincialních synod. Mezi těmi má prý býti úplné odstranění instrumentální hudby při službách Božích a výhradní toliko užívání varhan. — Dne 15. srpna dávaly se v dvorním farním chrámě u sv. Augustina 2 větší skladby Vác. Horáka, které tiskem nevyšly a to mše do B a tenorová arie do Es. Průvod první skladby je tento: Roku 1842 vyzvali komponistu někteří jeho přátelé, by napsal mši ve slohu Jos. Haydna; neboť o jeho kratších mších se praví, že jsou ve slohu Mozartově psány. Hayden a Mozart žili v čase, kdež instrumentální hudba do chrámu uvedena býti musela; Mozart sám psal první své mše bez foukacích nástrojů. Horák poznal svůj vzor v těchto vážně a klidně držaných skladbách; neboť ve znamenité mši do B nenachází se místa, kteréž by netvořilo vážný prosební spěv. Nicméně uvede Horák často nástroje velmi působlivě n. př. klarinet v Benediktus. Ještě výbornějšího důkazu, jak Horák pravý, prosebný zpěv s příslušným účinkováním instrumentací dovesti s to jest, poskytuje tenorová arie do Es. V těchto obou skladbách nedal se Horák co do nálezu a zpracování vystříháním se těžkostí stísniti; podalť tím důkazu, co by vůbec dokázati mohl.

Úmrtí. Dne 21. srpna zemřel v koupelích v Bardyově Josef Moravský, varhaník v kostele Panny Marie v Krakově a ředitel kostelní hudby, bývalý učitel zpěvu chorálního na gymnasiu sv. Anny. Zamilován do svého zaměstnání i tenkráte, když důchody na hudbu kostelní pravidelně nedocházely, provozoval mše lepších mistrů, sebrav pracně ochotníky hudební. Zůstavil po sobě, krom několika vlastních komposicí do tisku připravené chorály a staré nábožné písně od něho sebrané, které nyní už zřídka slýchati jest.

Dur a moll.

(Mozart o Fr. Brixim.) Když Mozart v Praze meškal, poprosil Koželucha, kapelního mistra kathedrálního chrámu, aby ho do kostelního archivu zavedl. Ze všech hudebních skladeb pro kostelní služby padlo mu nejvíce do očí Graduale pro 4. neděli po velkonočních svátcích určené, a pod jmenem Gmoll fuga varhaníkům známe od Brixího, bývalého kapelního mistra téhož kostela, a jednoho z největších skladatelů kostelní hudby, jejž pravě českého Händla nazvati můžeme. — Tenkrát byl archiv v kostele uložen, Mozart a Koželuch nechali klobouky na hlavách, aby se nenastydli. Když ale Mozart Brixího Graduale procházel, sejmul klobouk a zvolal: Před takovým pánem, jako je Brixi, musí se vždy klobouk sjímat. — Z toho patrno, jak Mozart našich umělců si vážiti uměl, a jaký poklad v některých odvětvích kostelní hudby máme.

(Kuchař.) Nebožtík Kuchař, jeden z nejslovútnějších varhaníků českých, byl u vyplnění své povinnosti tak svědomitý, že jej ani hrom a blesk zahnati nemohly. — Když Kuchař varhaníkem byl u svatého Ignáce (odkud se k sv. Jindřichu a později na Strahov dostal), a ke mši svaté hrál, udeřil hrom do kostela a polekal všechny tak, že lidstvo i kněz horem pádem na outěk se dalo. Jen Kuchař zůstal u varhan sedět, a hrál varhany potud, až zpozoroval, že nikdo v kostele není.

Listárna. Panu E. H. v Bechyni: Pošlete jen. Panu V. L. v Chlumci: Uveřejníme příště. Panu V. G. v Řečově: Užijeme. Panu F. B. ve Veležicích: Očekávám v brzku Vaše psaní; všem pozdravení. Je Al. zdráva?

Tiskem *Antonína Renna* v Praze, v Kolovratské střídě „u tří lip.“